

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยได้นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเป็นลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (research and development : R & D) ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 วิจัย (research) : การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
- ขั้นตอนที่ 2 พัฒนา (development) : การพัฒนาหลักสูตร
- ขั้นตอนที่ 3 วิจัย (research) : การทดลองใช้หลักสูตร
- ขั้นตอนที่ 4 พัฒนา (development) : การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 1 วิจัย (research) : ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเอกสาร ประกอบด้วย

ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร ลักษณะของหลักสูตรที่ดี ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการพัฒนาหลักสูตร พบว่า หลักสูตรมีความสำคัญเป็นแนวทางหรือกรอบที่ทำให้การดำเนินงานตรงตามวัตถุประสงค์ หลักสูตรต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา กระบวนการเรียนการสอน การประเมินผล หลักสูตรที่ดีจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรอย่างน้อยต้องประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน กำหนดจุดมุ่งหมาย เลือกเนื้อหา กำหนดจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรมี 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร และ 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร จากความรู้และข้อมูลดังกล่าว ได้นำผลการศึกษาทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นแนวทางสำหรับการจัดทำหลักสูตรสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี

ผลการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย ความหมาย ความสำคัญ และความจำเป็นของการฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ประเภทของการฝึกอบรม เทคนิคและวิธีการฝึกอบรม กระบวนการฝึกอบรม

การประเมินหลักสูตรการฝึกอบรม พบว่า การฝึกอบรมมีความสำคัญ ที่ช่วยพัฒนาและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แก้ไขทัศนคติความรู้หรือความชำนาญงานให้ดีขึ้น โดยการฝึกอบรมได้นำวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า ให้นักเรียนรู้จักคิด พิจารณาหาเหตุผล จากสถานการณ์ ตามวิธีการสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งให้นักเรียนคิดแบบเห็นคุณโทษ และทางออก มองให้เห็นความเป็นจริงทั้งสองด้าน คือ ด้านคุณและโทษ แล้วพิจารณาเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง

ผลศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พบว่า ในหมวดที่ 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ ตามมาตรา 6 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข และตามมาตราที่ 24 ข้อ 4 ให้จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ซึ่งผู้วิจัยจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เป็นพลเมืองดี อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ปัญญา คิดไตร่ตรอง พิจารณาเลือกปฏิบัติตนในศีล 5 ข้อ 4 และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ผลการศึกษาการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และหลักสูตรสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า ในคำอธิบายรายวิชา โครงสร้างของบทเรียน เนื้อหาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน รายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และผังมโนทัศน์ ช่วงชั้นที่ 1 เรื่อง พระธรรม ได้จัดเนื้อหาเรียนแบบเชิงศีล เพื่อให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาพระรัตนตรัย รักการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมในการอยู่ร่วมกัน และสามารถนำหลักธรรมไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้อะไรก็ตามอย่างมีคุณค่าต่อชีวิตตนเองและสังคมโดยรวม ผู้วิจัยจึงนำเนื้อหา ศีล 5 ข้อ 4 บรรจุลงในหลักสูตรฝึกอบรม

ผลการศึกษาพระไตรปิฎกและพุทธวิธีในการสอน พบว่า วิธีการทำความดีจะนำทางไปสู่ความสุข และวิธีการทำความดีนั้นได้แก่ การปฏิบัติตามกฏลกรรมบท และข้อที่กระทำผิดเสมอ ได้แก่ มุสาวาทา เวรมณี คือการพูดเท็จ โดยที่เมื่อทำผิดข้อนี้จะนำมาซึ่งการกระทำผิดข้ออื่นด้วย จึงวิเคราะห์ลักษณะอาการของการมุสาวาท มาเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาในหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ และฝึกปฏิบัติตนให้ถูกต้องต่อการมุสาวาท

ผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม พบว่า การฝึกอบรมสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและเจตคติได้จริง ดังเช่น ศรีนทิพย์ เจริญไชยประเสริฐ (2545, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษา

เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้และเจตคติต่อเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และพระมหาประนอม ทองไพบุลย์ (2549, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการลดความทุกข์ เพิ่มความสุข สำหรับอุบาสก อุบาสิกา ผลการวิจัยพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการลดความทุกข์ เพิ่มความสุข ของอุบาสก อุบาสิกา หลังฝึกอบรม เรื่องลดความทุกข์ เพิ่มความสุข สูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เจตคติโดยภาพรวมของอุบาสก อุบาสิกา ที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม อยู่ในระดับมากที่สุด พฤติกรรมเกี่ยวกับการลดความทุกข์ เพิ่มความสุขของอุบาสก อุบาสิกาหลังการฝึกอบรม เรื่อง ลดความทุกข์ เพิ่มความสุข สูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกล่าวโดยสรุป พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จ

2. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยศึกษาสภาพทั่วไปและสภาพปัญหาจากผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนผู้เชี่ยวชาญ นักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 เกี่ยวกับความต้องการ ความสนใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ สำหรับผู้เชี่ยวชาญ และแบบสอบถามสำหรับนักเรียน

2.1 ข้อมูลพื้นฐานด้วยแบบสัมภาษณ์ สำหรับผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหาร ครูผู้สอน สอบถามปัญหา ความสำคัญ และความต้องการจำเป็น เพื่อเข้ารับการฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 จำนวน 21 คน ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การนำเสนอแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน

ตอนที่ 2 ปัญหาและความสำคัญ หลักการในการอบรม การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา กระบวนการและขั้นตอนการฝึกอบรม เทคนิควิธีการฝึกอบรม สื่อที่ใช้ในการอบรม ระยะเวลาการฝึกอบรม การวัดผล ประเมินผล และข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกอบรม ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1

การศึกษาสภาพทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน จำนวน 21 คน จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ด้านการรับราชการ ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหาร และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ด้วยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์โดยใช้คำร้อยละ นำเสนอดังตาราง 5

ตาราง 5 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน

สภาพภาพทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง		
ผู้เชี่ยวชาญ	2	9.52
ผู้บริหาร	3	14.29
ครูผู้สอน	16	76.19
2. วุฒิทางการศึกษา		
ปริญญาตรี	16	76.19
ปริญญาโท	4	19.05
ปริญญาเอก	1	4.76
3. ประสบการณ์ในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน		
น้อยกว่า 5 ปี	1	4.76
5 – 10 ปี	5	23.81
11 – 15 ปี	2	9.52
มากกว่า 15 ปี	13	61.91
4. ประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร		
มี	17	80.95
ไม่มี	4	19.05

จากตาราง 5 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 ที่ถูกสัมภาษณ์ จำนวน 21 คน ส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอน ร้อยละ 76.19 ด้านวุฒิทางการศึกษา ส่วนมากมี วุฒิปริญญาตรี ร้อยละ 76.19 ประสบการณ์ในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ส่วนใหญ่ทำงาน มากกว่า 15 ร้อยละ 61.91 และส่วนใหญ่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ร้อยละ 80.95

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและความสำคัญ หลักการในการอบรม การ กำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา กระบวนการและขั้นตอนการฝึกอบรม เทคนิควิธีการฝึ กอบรม สื่อที่ใช้ในการอบรม ระยะเวลาการฝึกอบรม การวัดผล ประเมินผลและ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ปรากฏผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ด้านปัญหาและความสำคัญ ทุกคนเห็นว่าควรจัดการอบรม โดยให้เหตุผล และข้อเสนอแนะ สรุปได้ดังนี้ ด้านปัญหาการพูดมุสาวาท คือ 1) ความเคยชิน เด็กพูดจนติดปาก จนบางครั้งเด็กไม่ทราบว่า คำที่พูดเป็นคำหยาบ 2) เด็กพูดไม่เพราะ หากไม่ป้องกันจะติดเป็นนิสัย 3) การพูดมุสาวาทจะแตกต่างกัน เพราะเกิดในสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน ซึ่งจะได้รับจากพ่อ แม่ และคนใกล้ชิด ด้านความสำคัญ คือ 1) ต้องทำให้ผู้เข้ารับการอบรม มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการปฏิบัติตน ลด ละเว้นจากเรื่อง การมุสาวาทได้ 2) คนที่จะประสบความสำเร็จได้ ต้องมีสัจจะ คือ การพูดความจริง 3) การไม่กล่าวมุสาวาท มีความสำคัญ ทั้งในด้านการสื่อสารจำเป็น ต้องใช้คำพูดดี พูดถูกต้อง ก็จะทำให้คนมีความสุข 4) ผู้เข้ารับการอบรมจะเกิดคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์ ได้จำเป็นอย่างยิ่งต้องเกิดจากการฝึกปฏิบัติจนติดเป็นนิสัย และ 5) จะได้เป็นแบบอย่างให้ครูผู้สอนมาใช้สอน

2. ผลการวิเคราะห์ปัญหานักเรียนระดับประถมศึกษา เรื่อง มุสาวาท สรุป ลักษณะ อาการที่พบ สรุปได้ ดังนี้ 1) เมื่อทำงานไม่เสร็จ มักหาข้ออ้างแก้ตัวจึงต้องพูดเท็จ เพื่อเอาตัวรอด 2) ก้าวร้าวเพื่อน ทำร้ายเพื่อน แต่ไม่ยอมรับว่าตนเองเป็นคนทำ 3) พูดเลียนแบบ โดยที่นักเรียนไม่เข้าใจความหมาย 4) ลักษณะอาการที่พบมากที่สุด คือ การพูดคำหยาบ การพูดเท็จ การพูดเพื่อเจ้อ และการพูดส่อเสียด ได้แก่ พูดกู มีง พูดว่าร้ายเพื่อน พูดเพื่อเจ้อ พูดอยู่ตลอดเวลา พูดซ้ำซาก เพื่อฝัน พูดในสิ่งที่เป็นไปได้ และจับใจความไม่ได้

3. ผลการวิเคราะห์ด้านหลักการ ในการอบรม สรุปได้ดังนี้ 1) ต้องฝึกปฏิบัติจริง ให้ผู้เข้ารับการอบรมเสนอแนวคิด ครูคอยให้คำแนะนำ เรียนปนเล่น ใช้สถานการณ์ประกอบการอบรม จัดสถานการณ์ให้นักเรียนทราบถึงสาเหตุและผลอันเกิดจากมุสาวาท 2) ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และฝึกให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดสมาธิ 3) ในการอบรมต้องสร้างความเป็นกันเอง ชี้แจงการอบรม ยกตัวอย่างการทำความดี และทำไม่ดี บอกคุณ และโทษของการพูดมุสาวาท เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความละอายต่อบาป และความเกรงกลัวต่อการพูดมุสาวาท 4) ต้องเป็นหลักสูตรที่พัฒนาหรือจัดขึ้นเฉพาะเน้นพฤติกรรมให้นักเรียนแสดงออกมากที่สุด เพื่อสนองตอบ ปัญหาของนักเรียนที่มีพฤติกรรมทางวาจา และเหมาะสมกับวัย ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ อีกทั้งความต้องการของผู้เรียนและชุมชน 5) จัดกิจกรรมให้มากมุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรม ได้ร่วมกิจกรรมศึกษาด้วยตนเอง แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน และจัดหาสื่อจากอดีตจนถึงปัจจุบันมาถ่ายทอดให้ผู้เข้ารับการอบรมเห็นความเสียหายอันเกิดจากการละเมิด

4. ผลการวิเคราะห์ด้านการกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาและหลักการ สรุปได้ ดังนี้ 1) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรม นำความรู้ 2) เพื่อปลูกฝังนิสัยที่ดีเกี่ยวกับการพูด และฝึกพูดให้เคยชินติดเป็นนิสัย เพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง ประพฤติ ปฏิบัติตนให้ดี ทั้ง กาย วาจา และใจ 3) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม สำนึก รู้ถึงคุณและโทษของการพูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดเพื่อเจ้อ และพูด

สื่อเสียด 4) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีมารยาทที่ดีในการพูด ลด ละ เลิก ปรับพฤติกรรมมุสาวาท ให้ลดน้อยลง 5) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่อง มุสาวาท และได้ ปรับพฤติกรรมทางวาจาได้

5. ผลการวิเคราะห์ด้านเนื้อหา

5.1 เนื้อหาที่จะอบรมในหลักสูตรมุสาวาท เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร สรุปได้ ดังนี้ 1) การฝึกสมาธิ การพัฒนาจิตเจริญปัญญา 2) คุณและโทษของการมุสาวาท ได้แก่ การพูดเท็จ การพูดคำหยาบ การพูดเพ้อเจ้อ และการพูดสื่อเสียด 3) การปฏิบัติตนในศีล 5 4) การปฏิบัติตนต่อตนเอง โรงเรียน และสังคม 5) หนทางแห่งการทำความดี 6) หลักในการพูด และมารยาทในการพูด

5.2 เนื้อหาที่จะอบรมในหลักสูตรมุสาวาท ส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความเจริญงอกงาม ในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย สรุปได้ ดังนี้ 1) ต้องส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถเลือกวิธีที่ดีในการปฏิบัติตนได้ 2) ต้องทำให้เกิดการเรียนรู้ มีจิตสำนึกที่ดี และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 3) หลังจากการอบรมต้องช่วยปลูกฝังให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้จักกฎ ระเบียบ ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ปลูกฝังเจตคติที่ดี เรื่องการปฏิบัติตน และการรู้จักใช้สติในการปฏิบัติตนในศีล 5 ข้อ 4 4) ต้องทำให้เกิดความตระหนัก มีจิตสำนึกที่ดี ทำให้ไม่พูดมุสาวาท จนเกิดความเคยชิน และเกิดทักษะในการปฏิบัติตน

5.3 พฤติกรรมที่บ่งชี้ว่า นักเรียนมุสาวาท ในระดับประถมศึกษา สรุปได้ ดังนี้ 1) ชอบพูดให้เพื่อนไม่สบายใจ ไม่พอใจ 2) การโกหกครูที่พบเสมอ ได้แก่ ไม่ช่วยเพื่อนทำความสะอาดห้อง แต่บอกครูว่าทำ ลอกการบ้านเพื่อนแต่บอกว่าไม่ได้ลอก หยิบสิ่งของของเพื่อนไป แต่บอกไม่ได้หยิบ ทำผิดแล้วไม่ยอมรับผิด 3) การโกหกผู้ปกครอง ได้แก่ ขอลูกเงินแม่ โดยอ้างว่าจะซื้อหนังสือ กลับบ้านช้าเพราะเล่นกับเพื่อน แต่บอกแม่ว่า ครูให้อ่านหนังสือ และพฤติกรรม อាកารที่พูดเท็จ ได้แก่ เวลาพูดจะไม่สบตาครู พูดเบาไม่หนักแน่น

6. ผลการวิเคราะห์กระบวนการและขั้นตอนการฝึกอบรมจากการสัมภาษณ์สรุปผลการเสนอแนะ ได้ดังนี้ 1) การแบ่งกลุ่ม ปฏิบัติกิจกรรม ต้องเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติ 2) การสาธิต บรรยาย สรุป 3) การบรรยายประกอบภาพ 4) มอบหมายงานทำงานกลุ่ม 5) การโต้วาที 6) การดูวีดีทัศน์ 7) การแสดงละคร บทบาทสมมติ 8) การนำเสนอผลงาน 9) อภิปราย สรุปผล

7. ผลการวิเคราะห์เทคนิค วิธีการอบรม และกิจกรรมที่ใช้ในการอบรม ที่จะช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม สรุปจากการสัมภาษณ์ ได้ดังนี้ 1) การใช้สื่อ 2) การฝึกปฏิบัติจริง 3) โครงงาน 4) การรวบรวมคำที่พูดไพเราะ ไม่ไพเราะ แล้วนำคำที่ไพเราะมาฝึกใช้ในขณะที่อบรม 5) การใช้บทบาทสมมติ การสร้างสถานการณ์จริง

6) การเล่านิทาน 7) การยกตัวอย่าง ให้เห็นผลดี ผลไม่ดี ในการพูดเท็จ และนำตัวอย่างผู้ที่ไม่พูดเท็จและประสบผลสำเร็จจริง

8. ผลการวิเคราะห์สื่อที่ใช้ในการอบรม ที่จะช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

8.1 สื่อที่ควรใช้ในการอบรม จากการสัมภาษณ์ ได้แก่ แผนภูมิภาพ วิดีทัศน์ การ์ตูน เทปบันทึกเสียง เพลงธรรมะ เกม หนังสืออ่านประกอบ เชิญวิทยากร หรือบุคคลตัวอย่างที่นักเรียนชื่นชม ภาพยนตร์ นิทานชาดก ข่าวจากหนังสือพิมพ์

8.2 สื่อที่ใช้ในการอบรม การยกอุทาหรณ์ การเปรียบเทียบ ให้ผู้เข้ารับการอบรม จากการสัมภาษณ์ มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยให้เหตุผล ดังนี้ 1) เป็นการส่งเสริมด้านการปลูกจิตสำนึก 2) เด็กวัยนี้เป็นวัยต้องเรียนรู้โดยใช้รูปธรรม การใช้สื่อจึงมีความจำเป็น 3) สื่อจะช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมสนใจ สามารถทำให้เกิดความเข้าใจ แยกแยะ วิเคราะห์ข้อมูลได้ และจะได้เห็นแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจน 4) ในการยกตัวอย่าง อาจไม่เห็นจริง ควรนำนิทานมาสอดแทรก

9. ผลการวิเคราะห์ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรม ที่จะช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม สรุปจากการสัมภาษณ์ ได้ดังนี้ 1) ใช้เวลา ไม่เกิน 1 ชั่วโมง แต่หัดต่อกันเป็นระยะ 5 - 10 ครั้ง 2) ใช้เวลา 1 - 5 วัน โดยให้ฝึกปฏิบัติพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย 3) ใช้เวลา 1 - 2 วัน เพราะนักเรียนวัยนี้ความอดทนน้อย 4) ใช้เวลา 5 - 7 วัน จึงจะพอในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

10. ผลการวิเคราะห์การวัดและประเมินผลที่ใช้ในการอบรม สรุปได้ ดังนี้ 1) การสังเกตพฤติกรรมในขณะที่ผู้เข้ารับการอบรมทำกิจกรรม 2) การสนทนา ชักถาม 3) การสอบถามผู้เข้ารับการอบรม 4) แบบทดสอบ 5) การสัมภาษณ์ผู้ปกครอง 6) การแสดงความคิดเห็นหลังการอบรม 7) สัมภาษณ์จากแบบสอบถาม 8) ประเมินทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ 9) การเขียนรายงาน 10) การบรรยายสรุปความรู้ที่ได้รับ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกอบรม ดังนี้ 1) ควรฝึกอบรมไม่นานนักในแต่ละช่วง และเว้นให้ผู้เรียนปฏิบัติ เพราะต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 2) ควรหาสื่อที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ ให้มากในการจัดกิจกรรม จะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมสนใจ 3) ควรจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ที่สร้างความสนใจให้เด็กร่วมกิจกรรม 4) การจัดกิจกรรม ระยะเวลา ไม่เกิน 20 - 30 นาที 5) ควรจัดการอบรมทั้งชั้นเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กที่มีปัญหาทำงานร่วมกับเด็กไม่มีปัญหา จะได้เห็นตัวอย่างที่ลดพฤติกรรมที่ไม่ดี ปรับตัวเข้ากับเพื่อน ๆ ได้อย่างมีความสุข เพื่ออยู่ในสังคมที่ดีต่อไป 6) ควรติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนปฏิบัติตนเว้นจากการมุสาอย่างต่อเนื่อง 7) การจัดกลุ่มควรให้นักเรียนในกลุ่มมีทั้งนักเรียนที่อ่านได้ เขียนได้ 8) บรรยายภาคที่จัด ควรจัดให้สบายอย่าดึงเครียด

ให้ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรม 9) การวัดและประเมินผลให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมด้วยการสัมภาษณ์

เมื่อวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ทั้ง 3 ตอน พบว่าผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นผู้ที่มีความรู้สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีประสบการณ์ และมีวุฒิปริญญาตรีขึ้นไป ทุกคนมีความคิดเห็นว่า ควรนำเรื่อง การมุสาวาท มาใช้ในการจัดการอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมลด ละหรือเลิกพูดมุสาวาท เพราะถ้านักเรียนปฏิบัติได้ถูกต้อง จะทำให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม นำคำพูดที่ดีที่ถูกต้องมาใช้ในชีวิตประจำวันจะทำให้เกิดความสุข สำหรับลักษณะอาการที่พบในนักเรียนระดับประถมศึกษา ได้แก่ การพูดคำหยาบ การพูดเท็จ การพูดเพื่อเจ้า สำหรับการพูดสื่อเสียดมีน้อย ส่วนมากเป็นการว่ากระทบกัน เช่น “เก่งแล้วมาให้สอนทำไม” หรือกล่าวว่า “เก่งแล้วก็ทำงานคนเดียวก็แล้วกัน” โดยเวลาที่พูดจะไม่เข้าใจ ว่าเป็นการมุสาวาท และที่พูดตั้งใจเพื่อจะให้ตนพ้นผิด ไม่ให้ถูกทำโทษ ส่วนเนื้อหาในการอบรมหลักสูตร เรื่อง มุสาวาท ควรให้ผู้เข้ารับการอบรมได้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับศีล 5 หนทางในการทำความดี การฝึกสมาธิ ความรู้เรื่องคุณและโทษของการมุสาวาท เพื่อให้เกิดสติรู้จักคิดก่อนทำ และก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ลักษณะอาการที่แสดงการพูดมุสาวาท คือ การไม่ยอมรับผิด และไม่กล่าวพูดและ หลักการในการอบรมหลักสูตร เรื่อง มุสาวาท ควรให้ผู้เข้ารับการอบรม ได้ประสบการณ์ตรง ได้ฝึกปฏิบัติมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำตัวอย่างหรือจัดสถานการณ์ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ฝึกคิดวิเคราะห์ สำหรับ จุดมุ่งหมายในการอบรมหลักสูตร เรื่อง มุสาวาท ควรให้ผู้เข้ารับการอบรมลด ละเลิกการมุสาวาทให้ประพฤติดีทั้งกาย วาจา และใจ และกระบวนการที่ใช้ในการอบรม ควรจัดบรรยายให้นักเรียนร่วมปฏิบัติกิจกรรมให้เห็น คุณและโทษของมุสาวาท สรุป รายงาน และเสนอผลงาน สื่อที่ใช้ในการอบรม ควรเป็นสื่อ ที่สามารถช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดจิตสำนึกต่อการเกรงกลัวต่อการทำความไม่ดี ให้เห็นคุณการไม่มุสาวาท โทษของการมุสาวาท สื่อที่ควรนำมาอบรม ได้แก่ นิทานชาดก การ์ตูน เพลง สถานการณ์จำลอง หนังสืออ่านประกอบ ระยะเวลาการอบรม พบว่า นักเรียนที่เรียนที่มีอายุระหว่าง 7 - 9 ปี จะมีความสนใจและตั้งใจและความอดทนในระยะสั้น การวัดและประเมินผล ประเมินจากแบบทดสอบและสภาพจริง

สรุปได้ว่า การอบรมควรเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมเห็นคุณของการไม่มุสาวาท และโทษของการมุสาวาท ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนา วิธีสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณและโทษเป็นขั้นหนึ่งของวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ โดยการพิจารณาว่า สิ่งที่ทำนั้นหากปฏิบัติต่อไป หรือลด ละ เลิก อย่างไร จะเกิดคุณมากกว่า ซึ่งเป็นการใช้สติปัญญาในการเลิก แล้วให้พิจารณาเลือกสิ่งที่ดีที่สุด

2.2 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้วยแบบสอบถาม สำหรับนักเรียน สอบถามสถานภาพทั่วไป ปัญหา ความต้องการ ความจำเป็น เพื่อเข้ารับการฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท ของนักเรียนโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๑ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 จำนวน 60 คน ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การนำเสนอแบ่ง ออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ปัญหา ความต้องการ ความจำเป็น วิธีการฝึกการอบรม และการ วัดผล ประเมินผล ในการฝึกอบรม

2.1 ปัญหาในการฝึกอบรม

2.2 ความต้องการ ความจำเป็น

2.3 วิธีการฝึกการอบรม

2.4 การวัดผล ประเมินผล ในการฝึกอบรม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกอบรม ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 6 แสดงจำนวนและร้อยละของสถานภาพทั่วไปของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

สถานภาพทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	33	55.00
หญิง	27	45.00
2. อายุ		
7 – 8 ปี	16	26.67
9 – 10 ปี	43	71.67
10 ปีขึ้นไป	1	1.66
3. อาชีพผู้ปกครอง		
รับจ้างทั่วไป	29	48.33
ค้าขาย	23	38.33
เกษตรกร	4	6.67
รับราชการ	4	6.67

ตาราง 6 (ต่อ)

สถานภาพทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
4. ปัจจุบันนักเรียนพักหรืออาศัยอยู่กับใคร		
บิดา มารดา	47	78.33
ญาติ	9	15.00
ไม่ใช่ญาติ	4	6.67

จากตาราง 6 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนชาย ร้อยละ 55 มีอายุเฉลี่ย 9 - 10 ปี ร้อยละ 71.67 อาชีพผู้ปกครองส่วนมากมีอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 48.33 และการพักหรืออาศัยอยู่กับบิดามารดา ร้อยละ 78.33

ตอนที่ 2 ปัญหา ความต้องการ ความจำเป็น วิธีการฝึกการอบรม และการวัดผลประเมินผล ในการฝึกอบรม

ตาราง 7 แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความเกี่ยวกับปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

รายการ	X	S.D	แปลความ
ปัญหา			
1. ความรู้และทักษะสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	4.23	1.03	มาก
2. ความรู้และทักษะในการปฏิบัติตนตามแนวทางคำสอนของพระพุทธศาสนา	4.10	0.91	มาก
3. ความรู้และทักษะในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน	3.80	1.16	มาก
4. ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อสังคม	4.05	1.17	มาก

ตาราง 7 (ต่อ)

รายการ	\bar{X}	S.D	แปลความ
5. ด้านการประพฤติ การปฏิบัติตน ในศีล 5			
ข้อที่ 1 ห้ามฆ่าสัตว์	3.81	1.31	มาก
ข้อที่ 2 ห้ามลักทรัพย์	3.77	1.45	มาก
ข้อที่ 3 ห้ามประพฤติผิดต่อลูกเมียผู้อื่น	2.83	1.57	ปานกลาง
ข้อที่ 4 ห้ามพูดปด	4.60	0.83	มากที่สุด
ข้อที่ 5 ห้ามดื่มสุรา	2.40	1.70	น้อย

จากตาราง 7 พบว่า ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทุกรายการอยู่ในระดับมาก สำหรับด้านการประพฤติ การปฏิบัติตน ในศีล 5 ข้อที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ ศีล 5 ข้อ 4 ห้ามพูดปด และข้อที่เป็นปัญหาน้อยที่สุด คือ ศีล 5 ข้อ 5 ห้ามดื่มสุรา

ตาราง 8 แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความ ความต้องการ ความจำเป็นในการฝึกอบรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

รายการ	\bar{X}	S.D	แปลความ
1. เนื้อหารายวิชาตามหลักสูตรสาระการเรียนรู้	4.05	1.70	มาก
2. เนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม	4.25	1.08	มาก
3. การฝึกปฏิบัติตนในการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ และ การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน	3.91	1.21	มาก
4. การฝึกปฏิบัติตนในด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อ ครอบครัวและต่อสังคม	3.95	1.25	มาก
5. การฝึกปฏิบัติตนให้ถูกต้องเกี่ยวกับเบญจศีล (ศีล 5)			
ข้อที่ 1 ห้ามฆ่าสัตว์	3.70	1.50	มาก
ข้อที่ 2 ห้ามลักทรัพย์	3.35	1.53	ปานกลาง
ข้อที่ 3 ห้ามประพฤติผิดต่อลูกเมียผู้อื่น	2.98	1.66	ปานกลาง
ข้อที่ 4 ห้ามพูดปด	4.73	0.66	มากที่สุด
ข้อที่ 5 ห้ามดื่มสุรา	2.57	1.75	ปานกลาง

จากตาราง 8 พบว่า คะแนนเฉลี่ยความต้องการ ความจำเป็น รายข้อ ในการฝึกอบรมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทุกรายการอยู่ในระดับมาก ยกเว้นรายการที่ 5 ด้านการประพุดิ การปฏิบัติตน ในศีล 5 ข้อที่มีความต้องการ ความจำเป็นในการฝึกอบรมมากที่สุด คือ ศีล 5 ข้อ 4 ห้ามพูดปด

ตาราง 9 แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความ วิธีการฝึกการอบรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

รายการ	\bar{X}	S.D	แปลความ
วิธีการฝึกอบรม			
1. บรรยายโดยครูผู้สอน	4.23	1.20	มาก
2. สาธิต	3.77	1.38	มาก
3. วิดีทัศน์/สื่อประกอบการบรรยาย	3.50	1.35	มาก
4. หารยกตัวอย่างและเปรียบเทียบ	3.73	1.16	มาก
5. ฝึกปฏิบัติให้เห็นจริง	3.97	1.31	มาก

จากตาราง 9 พบว่า คะแนนเฉลี่ยวิธีการฝึกการอบรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทุกรายการมีความต้องการวิธีการฝึกอบรมในระดับมาก

ตาราง 10 แสดงคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความ การวัดผลประเมินผลในการฝึกอบรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

รายการ	\bar{X}	S.D	แปลความ
1. การทดสอบ	3.92	1.33	มาก
2. การสังเกตพฤติกรรม	3.62	1.24	มาก
3. การสอบถาม	3.73	1.18	มาก
4. การสัมภาษณ์	3.48	1.37	มาก
5. ผลจากการฝึกปฏิบัติ	3.37	1.53	ปานกลาง

จากตาราง 10 พบว่า คะแนนเฉลี่ยการวัดผล ประเมินผล ในการฝึกอบรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทุกรายการอยู่ในระดับมาก ยกเว้นผลจากการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอบรม

จากการสอบถามนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนมีความรู้ด้านเนื้อหาตามหลักสูตร แต่ในการประพัตินด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โดยเฉพาะศีล 5 ข้อ 4 ได้แก่ การพูดเท็จ เป็นข้อที่นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ถือปฏิบัติอย่างจริงจัง ทำให้เกิดการโกหก จนเป็นความเคยชิน และนักเรียนส่วนใหญ่เห็นสมควรจัดการอบรม เพื่อให้ลดพฤติกรรมให้น้อยลง เพราะมีประโยชน์ที่ช่วยให้สังคมอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนา (development) : ผลการพัฒนาหลักสูตร

จากการศึกษาผลของการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการหลักสูตร ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 การศึกษาการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หลักสูตรสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ศึกษาพระไตรปิฎก ศึกษาพุทธวิธีในการสอน และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม อีกทั้งรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนครูผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญ ข้อมูลจากการสอบถามนักเรียน นำผลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นข้อมูลเบื้องต้น สำหรับเป็นแนวทางในการกำหนดเป็นองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมมุสาวาทและได้ดำเนินการร่างหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 รวมทั้งขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในด้านความเหมาะสมของเนื้อหา กระบวนการอบรม แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ด้านการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ด้านการวัดผลและประเมินผล ตรวจสอบความสอดคล้องประกอบด้วย หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กระบวนการฝึกอบรม วิธีการฝึกอบรม กิจกรรมและสื่อประกอบ ระยะเวลาการฝึกอบรม การวัดผลและประเมินผล การดำเนินการสร้างหลักสูตรฉบับร่าง แบ่งเป็น 2 ตอน คือ การสร้างหลักสูตรฉบับร่าง การตรวจสอบหลักสูตรฉบับร่าง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตรฉบับร่าง ผู้วิจัยได้ทำหลักสูตรฉบับร่าง ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1.1 หลักการและเหตุผล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสอบถาม และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของปัญหาและความจำเป็นที่ต้องการมาพัฒนาหลักสูตร มากำหนดเป็นหลักการ

1.2 จุดมุ่งหมาย เพื่อต้องการหาวิธีการให้ผู้เข้ารับการอบรม ลด ละ เลิก จาก การพูดมุสาวาท สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จึงนำมากำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1.2.1 เพื่อพัฒนาให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความรู้ และความเข้าใจ ในคุณของการไม่มุสาวาท และโทษของการมุสาวาท

1.2.2 เพื่อพัฒนาให้ผู้เข้ารับการศึกษาได้พัฒนาพฤติกรรมทางวาจาในการไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด และไม่พูดเพื่อเจ้อ

1.2.3 เพื่อให้นักเรียนมีจิตสำนึกในการรักษาศีล 5 ข้อที่ 4 ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

1.3 เนื้อหาสาระ ได้กำหนดทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่จัดขึ้น เพื่อให้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 นำไปปฏิบัติ ลด ละ เลิก จากการมูสาวาท แล้วนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน ใช้เวลาอบรม 3 วัน รวมเวลาอบรม 13 ชั่วโมง 10 นาที โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.3.1 ความรู้ทั่วไปของการมูสาวาท
ภาคทฤษฎี 2 ชั่วโมง 45 นาที ภาคปฏิบัติ 4 ชั่วโมง 25 นาที
รวม 7 ชั่วโมง 10 นาที ประกอบด้วย

- 1) ความหมายของการมูสาวาท
- 2) ประเภท ลักษณะ อาการ ของการมูสาวาท ได้แก่
 - การพูดเท็จ
 - การพูดคำหยาบ
 - การพูดส่อเสียด
 - การพูดเพื่อเจ้อ

1.3.2 กฎแห่งกรรม ของการมูสาวาท

ภาคทฤษฎี 2 ชั่วโมง 30 นาที ประกอบด้วย

- 1) การพูดมูสาวาท ได้แก่ การพูดปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบและพูดเพื่อเจ้อ
- 2) การพูดคำสัตย์ พูดดี ละเว้นการพูดปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบและพูดเพื่อเจ้อ

1.3.3 วิธีลดพฤติกรรมมูสาวาท

ภาคทฤษฎี 1 ชั่วโมง 30 นาที ภาคปฏิบัติ 2 ชั่วโมง รวม 3 ชั่วโมง 30 นาที ประกอบด้วย

- 1) การพูดเท็จ
- 2) การพูดคำหยาบ
- 3) การพูดส่อเสียด
- 4) การพูดเพื่อเจ้อ
- 5) การฝึกนั่งสมาธิ

1.4 กระบวนการฝึกอบรม

1. ผู้วิจัยศึกษา “ พระไตรปิฎก ” หลักสูตรสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระการเรียนรู้วิชาหลักสูตรพุทธศาสนา คู่มือหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท
2. ดำเนินการฝึกอบรมในแต่ละเรื่องตามคู่มือวิทยากร
3. วิทยากรสามารถปรับเปลี่ยนตารางการฝึกอบรม เนื้อหา เวลาได้ตามความเหมาะสม

1.5 วิธีการฝึกอบรม

1. การบรรยาย
2. การฝึกปฏิบัติจริง

1.6 สื่อประกอบการอบรม

สื่อ/อุปกรณ์

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม ได้แก่ คู่มือหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท
2. อุปกรณ์ฝึกปฏิบัติสำหรับการฝึกอบรม เช่น กระดาษโรเนียว เอ 4 กระดาษชาร์ทคละสี ปากกาเมจิกคละสี ขาดั่งสำหรับแสดงผลงานจากการฝึกปฏิบัติ คลิปหนีบกระดาษ ดินสอ ยางลบ
3. คอมพิวเตอร์
4. เครื่องฉายภาพ
5. เครื่องปริ้นเตอร์

1.7 ระยะเวลาการฝึกอบรม

การฝึกอบรมจัดในวันที่ 2 – 4 ตุลาคม 2550 รวมเวลา 3 วัน

1.8 การวัดผลและประเมินผล

แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ประเมินผลก่อนและหลังการฝึกอบรม (pre – test, post - test) โดยใช้แบบทดสอบก่อนการฝึกอบรม เพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจ ของผู้เข้ารับการอบรม
2. ประเมินผลการอบรมโดยแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

2. การตรวจสอบหลักสูตรฉบับร่าง

เมื่อสร้างหลักสูตรฉบับร่างเรียบร้อยแล้ว นำหลักสูตรดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ดำเนินการตรวจสอบก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เป็นผู้ประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

พิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตรฉบับร่าง นำข้อเสนอแนะที่ได้ปรับปรุงแก้ไข โดยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แต่ละรายการมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งสรุปได้ว่า ส่วนประกอบของหลักสูตรฉบับร่างมีความเหมาะสมและสอดคล้องกัน รายการที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ดังปรากฏในภาคผนวก ฉ

ข้อเสนอแนะจากการร่างหลักสูตร จากผู้เชี่ยวชาญ และที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรให้นักเรียนฝึกปฏิบัติและจัดกิจกรรมให้มาก ไม่เน้นเนื้อหา
2. ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นเป็นรายบุคคลมากกว่ากลุ่ม
3. ภาพประกอบเอกสารควรให้ชัดเจน
4. กิจกรรมที่จัดควรเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เห็นคุณและโทษของการมูสาวาท
5. ควรใช้กิจกรรมหลายรูปแบบในการอบรม

จากข้อเสนอแนะได้นำมาปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง มูสาวาท เพื่อนำมาใช้ รวบรวมกับกลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๑ ตำบลท่าศาลา อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ปีการศึกษา 2550

ขั้นตอนที่ 3 วิจัย (research) ผลการทดลองใช้หลักสูตร

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ก่อนดำเนินการอบรม ระหว่างการอบรม และ หลังการอบรม ดังนี้

ก่อนดำเนินการฝึกอบรม

1. หลังจากได้รวบรวมข้อมูลพื้นฐานในการฝึกอบรมแล้ว ตามปัญหาและความสำคัญ จึงได้ดำเนินการเขียนโครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม ดังภาคผนวก ค และ ง
2. กำหนดวัน สถานที่ ที่ใช้อบรม ติดต่อประสานงานขอทำการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง มูสาวาท ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๑ จำนวน 30 คน ซึ่งได้จากการสังเกตพฤติกรรม โดยครูผู้สอน และจากการประเมินตนเอง ที่มีลักษณะอาการมูสาวาท ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ได้ดำเนินการฝึกอบรมระหว่างวันที่ 2 - 4 ตุลาคม 2550 รวมเวลา 3 วัน มีการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม มีการสังเกตพฤติกรรม และสอบถามเจตคติที่มีต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรม
3. เตรียมสื่อในการฝึกอบรม และเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลงานวิจัย เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ เครื่องขยายเสียง และอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีเปิด พิธีปิด

4. แจ้งกระบวนการอบรม ทำความเข้าใจในระหว่างการอบรม ของครูผู้สอนนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และขอความร่วมมือในการสังเกตพฤติกรรมทางวาจาด้านมุสวาท ก่อนดำเนินการอบรม และหลังการอบรม

ระหว่างดำเนินการฝึกอบรม

1. วันแรกของการอบรม ได้เตรียมความพร้อมของนักเรียนฝึกการสวดมนต์ โดยมี นักเรียนทั้งหมด 30 คน

2. ประธานในพิธีเปิด คือ นายบุญช่วย แป้นจันทร์ รองผู้อำนวยการโรงเรียน ไทยรัฐวิทยา ๑ พร้อมแขกผู้มีเกียรติ ผศ.ดร.วิไล ทองแผ่ประธานที่ปรึกษา ผศ.ศรินทร์ทิพย์ ภู่อาลี ผศ.วรรณวิไล นันทมานพ คณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี นางสาวพิไลลักษณ์ ละม้ายแข นางสุจิตตรา เกลี้ยงพิบูลย์ นางวิไลลักษณ์ จึงจรรยา นางอรรวรรณ หาดแก้ว คณะครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๑

3. นักเรียนระดับ 5 วิทยากรบอกข้อตกลงเบื้องต้น ฝึกสวดมนต์ ฝึกนั่งสมาธิ ฝึกการ กราบ การไหว้ และนักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน

4. วิทยากรดำเนินการจัดการอบรมตามแผน ดังภาคผนวก ค

5. ระหว่างการฝึกอบรม ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ได้สังเกตพฤติกรรมทาง วาจาด้านมุสวาท ปรากฏว่า นักเรียนมีพฤติกรรมทางวาจาหลังการอบรมต่ำกว่าก่อนการอบรม และผลจากการตรวจแบบฝึกปฏิบัติในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ นักเรียนทุกคนสามารถทำ แบบฝึกหัดจากใบงานถูกต้องร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

6. หลังการฝึกอบรมนักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน แบบสอบถามเจตคติที่มีต่อ หลักสูตรฝึกอบรม และครูผู้สอนสังเกตพฤติกรรมหลังการอบรม

7. นอกเหนือจากกิจกรรม ผู้วิจัยยังมีกิจกรรมเสริมให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 3 ได้แก่ นิทาน, เอกสารประกอบความรู้ เรื่อง มุสวาท, power point กฎแห่งกรรมและ โปงาน

8. ประธานพิธีปิดนายบุญช่วย แป้นจันทร์ รองผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๑ พร้อมแขกผู้มีเกียรติ ผศ.ศรินทร์ทิพย์ ภู่อาลี คณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี นางสาว พิไลลักษณ์ ละม้ายแข นางสุจิตตรา เกลี้ยงพิบูลย์ นางวิไลลักษณ์ จึงจรรยา นางอรรวรรณ หาดแก้ว คณะครูโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๑

9. วิทยากรรายงานผลการอบรม และประธานพิธีมอบเกียรติบัตรให้แก่ผู้เข้ารับ การอบรม

10. ประธานพิธีกล่าวปิดการอบรม และให้ข้อแนะนำในการปฏิบัติตนหลังจากการ อบรม

หลังการฝึกอบรม

หลังจากการอบรม ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินผลการใช้หลักสูตร ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่ผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมครั้งนี้ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการฝึกอบรม

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมทางวาจา ด้านมุสาวาท ก่อนและหลังการฝึกอบรม

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาเจตคติต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังการฝึกอบรม

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังการฝึกอบรมหลักสูตร มีรายละเอียด ดังตาราง 11

ตาราง 11 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังการฝึกอบรม

การทดสอบ	(n)	คะแนนเต็ม	(\bar{X})	(S.D)	ค่า t - test	p - value
ก่อนฝึกอบรม	30	20	7.13	2.36		
หลังฝึกอบรม	30	20	13.03	2.62	12.80	.000*

* $p < .05$

จากตาราง 11 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน เท่ากับ 13.03 คะแนน และก่อนเรียนเท่ากับ 7.13 คะแนน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมทางวาจา ด้านมุสาวาทก่อนและหลังการฝึกอบรม

ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมทางวาจา ด้านมุสาวาท ก่อนและหลังการฝึกอบรมมีรายละเอียด ดังตาราง 12

ตาราง 12 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมทางวาจา ด้านมุสาวาทของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการฝึกอบรมหลักสูตร เรื่อง มุสาวาท

พฤติกรรมทางวาจา ด้านมุสาวาท	(n)	(\bar{X})	(S.D)	ค่า t – test	p - value
ก่อนฝึกอบรม	30	4.81	4.81	-5.91	.000*
หลังฝึกอบรม	30	11.93	5.00		

* p < .05

จากตาราง 12 พบว่า พฤติกรรมทางวาจา ด้านมุสาวาทก่อนการฝึกอบรม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.97 คะแนน และ หลังการฝึกอบรม มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 0.87 คะแนน และ พฤติกรรมทางวาจาของนักเรียน หลังจากการฝึกอบรมลดต่ำกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 13 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลคะแนนพฤติกรรมทางวาจา ด้านมุสาวาท ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อนการฝึกอบรม

รายการ	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
1. พูดคำด่า หรือคำหยาบในเวลาทำงาน	2.20	0.71	ปฏิบัติปานกลาง
2. เวลาเพื่อนถามในสิ่งที่รู้จะปฏิเสธว่าไม่รู้ ไม่เห็น	1.37	0.72	ปฏิบัติน้อย
3. พูดคุยไม่มีสาระตลอดเวลา ในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรม	1.67	0.96	ปฏิบัติน้อย
4. ชอบสอบถาม เพื่อให้เพื่อนเชื่อ	1.20	0.71	ปฏิบัติน้อย
5. เคยโอ้อวดว่าตนเองเก่งสามารถทำได้ทุกอย่าง	1.37	0.96	ปฏิบัติน้อย
6. ชอบบ่นกล่าวหาเพื่อนในสิ่งที่ไม่ดี ให้เพื่อนอีกคนฟัง	1.33	0.71	ปฏิบัติน้อย
7. แสดงกิริยาไม่พอใจ และว่าเพื่อนทำไม่ดีเวลาทำงาน	1.46	0.57	ปฏิบัติน้อย
8. ชอบว่ากระทบเพื่อนเวลาทำงาน ทำให้เพื่อนไม่สบายใจ	1.33	0.66	ปฏิบัติน้อย
รวม	1.49	0.75	ปฏิบัติน้อย

จากตาราง 13 พบว่า พฤติกรรมทางวาจาด้านมุสวาท ก่อนการฝึกอบรม มีคะแนนเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับปฏิบัติน้อย ($\bar{X} = 1.49$) แต่เมื่อพิจารณาแต่ละรายการพบว่า พฤติกรรมทางวาจาที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การพูดคำตำ หรือคำหยาบใน เวลาทำงาน ($\bar{X} = 2.20$) รายการที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักเรียนชอบสาบาน เพื่อให้เพื่อนเชื่อ ($\bar{X} = 1.20$)

ตาราง 14 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลคะแนนพฤติกรรมทางวาจา ด้านมุสวาท ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการฝึกอบรม

รายการ	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
1. พูดคำตำ หรือคำหยาบในเวลาทำงาน	1.50	0.94	ปฏิบัติน้อย
2. เวลาเพื่อนถามในสิ่งที่จะปฏิเสธว่าไม่รู้ ไม่เห็น	0.87	0.68	ปฏิบัติน้อย
3. พูดคุยไม่มีสาระตลอดเวลา ในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรม	0.97	1.0	ปฏิบัติน้อย
4. ชอบสาบาน เพื่อให้เพื่อนเชื่อ	0.43	0.57	ปฏิบัติน้อย
5. คุยโอ้อวดว่าตนเองเก่งสามารถทำได้ทุกอย่าง	0.87	0.82	ปฏิบัติน้อย
6. ชอบกล่าววาเพื่อนในสิ่งที่ไม่ดี ให้เพื่อนอีกคนฟัง	0.67	0.71	ปฏิบัติน้อย
7. แสดงกิริยาไม่พอใจ และว่าเพื่อนทำไม่ดีเวลาทำงาน	0.83	0.75	ปฏิบัติน้อย
8. ชอบว่ากระทบเพื่อนเวลาทำงาน ทำให้เพื่อนไม่สบายใจ	0.83	0.65	ปฏิบัติน้อย
รวม	0.87	0.77	ปฏิบัติน้อย

จากตาราง 14 พบว่า พฤติกรรมทางวาจา ด้านมุสวาท หลังการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 0.87$) แต่เมื่อพิจารณาแต่ละรายการพฤติกรรมทางวาจาที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การพูดคำตำ หรือคำหยาบในเวลาทำงาน ($\bar{X} = 1.50$) รายการที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักเรียนชอบสาบาน เพื่อให้เพื่อนเชื่อ ($\bar{X} = 0.43$)

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาเจตคติต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท

ตาราง 15 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลระดับเจตคติของนักเรียนต่อการ
การใช้หลักสูตร เรื่อง มุสาวาท

รายการประเมิน	(\bar{X})	(S.D)	ระดับเจตคติ
1. หลักสูตรฝึกอบรม เรื่องมุสาวาทเป็นหลักสูตรที่น่า เข้ารับการอบรม	4.63	0.62	มากที่สุด
2. หลักสูตรฝึกอบรม เรื่องมุสาวาท เป็นหลักสูตรที่ได้ ประโยชน์มาก	4.43	0.77	มาก
3. หลักสูตรฝึกอบรม เรื่องมุสาวาท เป็นหลักสูตรที่ ตรงต่อความต้องการของนักเรียน	4.43	0.69	มาก
4. หลักสูตรฝึกอบรม เรื่องมุสาวาท เป็นหลักสูตรที่ อบรมแล้ว ทำให้ไม่พูดล้อเสียด	4.03	0.99	มาก
5. หลักสูตรฝึกอบรม เรื่องมุสาวาท เป็นหลักสูตรที่ ช่วยให้เกิดความรู้ใหม่	4.23	0.58	มาก
6. ชอบอบรมเมื่อถึงชั่วโมงหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท	4.30	0.75	มาก
7. ฝึกอบรมเรื่องมุสาวาทแล้ว ทำให้ได้ข้อคิดและ ตัดสินใจรอบคอบขึ้น	4.03	0.81	มาก
8. เข้าอบรมหลักสูตรฝึกอบรมมุสาวาทแล้ว ทำให้มี คุณธรรมมาก	4.23	0.86	มาก
9. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกดีใจและภูมิใจ เมื่อทำคะแนน หลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง มุสาวาท ได้ดี	4.30	0.88	มาก
10. ข้าพเจ้าไม่ยากขาดการอบรมหลักสูตร ฝึกอบรมเรื่อง มุสาวาท	4.47	0.63	มาก
11. อบรมหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท แล้วทำ ให้รู้จักปรับปรุงตนเอง	4.07	0.87	มาก
12. หลักสูตรฝึกอบรม เรื่องมุสาวาท เป็นหลักสูตรที่ ไม่ยุ่งยาก	4.07	0.83	มาก
13. หลักสูตรฝึกอบรม เรื่องมุสาวาท เป็นหลักสูตรที่ อบรมแล้วทำให้ไม่พูดคำหยาบ	4.57	0.77	มากที่สุด

ตาราง 15 (ต่อ)

รายการประเมิน	(\bar{X})	(S.D)	ระดับเจตคติ
14. หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท เป็นหลักสูตรที่ทำให้รู้จักใช้สติสัมปชัญญะในการพูดมากขึ้น	3.97	0.76	มาก
15. หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท เป็นหลักสูตรที่เข้าใจง่าย	4.17	0.69	มาก
16. ข้าพเจ้าเข้าร่วมฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท ด้วยความเต็มใจ	4.30	0.84	มาก
17. เข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง มุสาวาท แล้วทำให้ข้าพเจ้าพูดจาไพเราะขึ้น	4.40	0.77	มาก
18. ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจและภูมิใจ เมื่อต้องการเข้าอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง มุสาวาท	4.23	0.82	มาก
19. ถ้ามีการจัดให้เข้ารับการอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท ข้าพเจ้าจะเข้าร่วมอีก	4.20	0.89	มาก
20. หลังจากการฝึกอบรม สามารถทำให้ข้าพเจ้าปฏิบัติตน ลดจากการมุสาวาทได้	4.30	0.84	มาก
ภาพรวม	4.27	0.80	มาก

จากตาราง 15 พบว่า นักเรียน มีระดับเจตคติต่อการฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) เมื่อพิจารณาเป็นรายการ พบว่า รายการที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ หลักสูตรฝึกอบรม เรื่องมุสาวาท เป็นหลักสูตรที่นำเข้ารับการอบรม ($\bar{X} = 4.63$) และ รองลงมาคือหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องมุสาวาทเป็นหลักสูตรที่อบรมแล้วทำให้ไม่พูดคำหยาบ ($\bar{X} = 4.57$) แต่รายการที่มีค่าเฉลี่ยที่มีเจตคติน้อยที่สุด คือ หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท เป็นหลักสูตรที่ทำให้รู้จักใช้สติสัมปชัญญะ ในการพูด มากขึ้น ($\bar{X} = 3.97$)

ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม แต่ละแผนการจัดการเรียนรู้มี ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ แผนที่ 1 ความหมาย องค์ประกอบมุสาวาท นักเรียนมีความสนใจในการเรียน เพราะมีนิทานให้นักเรียนได้พิจารณาให้เห็นว่าการพูดโกหก และการพูดความจริง เกิดผลดีอย่างไร นักเรียนทุกคนสามารถบอกคุณของการไม่มุสาวาท และโทษของการไม่มุสาวาทได้ และนักเรียนร้อยละ 80 สามารถเปรียบเทียบและแยกการกระทำได้ว่า การกระทำเช่นไร เป็นการกระทำที่เรียกว่า มุสาวาท

แผนการจัดการเรียนรู้ แผนที่ 2 ประเภท และอาการมุสาวาท นักเรียนให้ความสนใจดี แต่มีข้อบกพร่องของการออกมาเล่าประสบการณ์หรือเหตุการณ์ของแต่ละคน ที่เกี่ยวกับการมุสาวาท ทำให้ต้องใช้เวลามาก และในการอ่านเอกสารความรู้เรื่อง มุสาวาท นักเรียนส่วนมากอ่านหนังสือไม่คล่อง เพราะเป็นนักเรียนที่คัดเลือกจากความประพฤติที่มีแนวโน้มในการมุสาวาท ซึ่งส่วนมากจะเป็นนักเรียนที่มีปัญหาในการอ่าน จึงต้องใช้เวลามาก แต่จากผลการทำงานนักเรียนทุกคนสามารถบอกประเภทของมุสาวาท บอกอาการของมุสาวาท และสามารถจำแนกคำที่ไม่ดีได้ ทำให้ผลการประเมินผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไปทุกคน

แผนการจัดการเรียนรู้ แผนที่ 3 กฎแห่งกรรม นักเรียนสนใจใน power point ถึงกฎแห่งกรรม ที่ได้รับจากการกระทำความไม่ดี นักเรียนทุกคนสามารถบอกกฎแห่งกรรมที่เกิดจากการพูดมุสาวาท และการพูดคำสัตย์ได้ และในกิจกรรมทุกคนได้พิจารณาถึงผลกรรมที่ได้รับทำให้เกิดความเกรงกลัวต่อการทำบาป จะเห็นได้จากการตอบคำถาม จากการตรวจใบงาน นักเรียนสามารถตอบคำถามได้ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 ทุกคน ปัญหาในด้านการเรียน คือ การอ่านของนักเรียน

แผนการจัดการเรียนรู้ แผนที่ 4 วิธีลดพฤติกรรมมุสาวาท นักเรียนทุกคนกล้าแสดงออก สามารถตอบคำถามวิธีการลดพฤติกรรมการพูดมุสาวาท ของแต่ละประเภทได้ คือ เว้นจากการพูดเท็จ คือ พยายามให้พูดแต่ความจริง เว้นจากการพูดคำหยาบ คือ การพยายามพูดจาให้อ่อนหวาน เว้นจากการพูดส่อเสียด คือ พยายามอย่าพูดให้เพื่อนแตกแยก อย่างนิทานว่าร้ายเพื่อนในทางที่ไม่ดี เว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ คือ ให้พูดคำที่มีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น จากการสอนนักเรียนมีความสนใจในการเรียนดี สามารถทำแบบฝึกปฏิบัติได้ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 ทุกคน

ขั้นตอนที่ 4 พัฒนา (development) : ผลการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

จากผลการประเมินนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีพฤติกรรมทางวาจา ด้านมุสาวาทต่ำกว่าหลังการอบรม และมีเจตคติที่ดีต่อการใช้หลักสูตร ภายหลังจากการนำไปใช้ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการอบรมตามแผนการจัดการเรียนรู้มาใช้เป็นแนวทางปรับปรุงหลักสูตร ฝึกอบรม เรื่อง มุสาวาท ดังนี้

1. ปรับแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเวลา ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ประเภทและอาการของมุสาวาท ในขั้นสอนข้อที่ 3 นักเรียนแต่ละคนเล่าเรื่องประสบการณ์ที่เกี่ยวกับมุสาวาท ใน 4 ประเภท ได้แก่ การพูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด และพูดเพื่อเจ้อ เพราะในการปฏิบัติจริงนักเรียนจะไม่ฟังผู้ที่ออกมาเล่าจะเล่นและส่งเสียงดัง และใช้เวลามากกว่าแต่ละคนจะเล่าจบ จึงปรับแบ่งกลุ่ม 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะสนทนา ซักถามซึ่งกันและกันตามที่ได้รับมอบหมาย ได้แก่ กลุ่มที่ 1 การหาคำพูดที่มีลักษณะพูดเท็จ กลุ่มที่ 2 การหาคำพูดที่มีลักษณะที่เป็นคำหยาบ กลุ่มที่ 3 การหาคำพูดที่มีลักษณะพูดส่อเสียด และกลุ่มที่ 4 การหา

คำพูดที่มีลักษณะพูดเพื่อเจ้อ แล้วทุกคนในกลุ่มเสนอผลงานอาจเสนอคนเดียว หรือหลายคน ช่วยงาน ในเวลากลุ่มละ 15 นาที

2. ปรับสื่อ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง กฎแห่งกรรม การพูดมุสวาท ได้แก่ การพูดปด พูด ส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพื่อเจ้อ และการพูดคำสัตย์ พูดดี สะท้อนการพูดปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพื่อเจ้อ โดยใช้ภาพผลที่เกิดจากการกระทำ ครูเป็นผู้เล่าให้นักเรียนฟังเพื่อเปรียบเทียบระหว่างการพูดมุสวาท และการไม่พูดมุสวาท (พูดคำสัตย์) เพราะในการแบ่งกลุ่มจะให้นักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็นด้วยตนเองไม่ได้ เนื่องจากในการคัดเลือกไม่ได้คัดเลือกนักเรียนที่เรียนเก่ง จะเป็นนักเรียนที่มีปัญหาหรือมีลักษณะอาการมุสวาท นักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกส่วนมากมีปัญหาด้านการอ่านหนังสือไม่ออก ครูผู้สอนจึงต้องแนะนำและให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นลงในใบงานที่กำหนด

หลังจากการดำเนินงานปรับปรุงแก้ไขข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยได้จัดกระทำเป็นหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง มุสวาท สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ฉบับสมบูรณ์ เพื่อผู้นำไปใช้จะได้ปรับให้เหมาะสมต่อไป